

Niepewność Herkulesa

Niepewność Herkulesa

Problem szacunku
dla prawa w perspektywie
teorii Ronalda Dworkina

Paweł Jabłoński

Recenzje:

prof. dr hab. *Sylwia Wojtczak*

prof. dr hab. *Jerzy Zajadło*

Redakcja: *Iwona Kresak*

Korekta: *Monika E. Baranowska*

Projekt okładki: *Karolina Sosnowska / Studio UL*

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Copyright © 2024 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o., Warszawa

ISBN 978-83-67450-88-1

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Wydrukowano w Polsce

Jak każda instytucja o długiej historii – religia, sztuka, nauka, państwo, rodzina – prawo uczy się, jak przetrwać bez pewników, które legły u jego podstaw.

Clifford Geertz¹

Kiedy sama demityzacja okazuje się mitem, mit odzyskuje swą prawowitość, lecz tylko w kontekście ogólnego „osłabienia” doświadczenia prawdy.

Gianni Vattimo²

Absolute confidence or clarity is the privilege of fools or fanatics. The rest of us must do the best we can: we must choose among all the substantive views on offer by asking which strikes us, after reflection and due thought, as more plausible than the others. And if none does, we must then settle for the true default view, which is not indeterminacy but uncertainty.

Ronald Dworkin³

¹ C. Geertz, *Wiedza lokalna. Dalsze eseje z zakresu antropologii interpretatywnej*, tłum. D. Wol-ska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005, s. 213.

² G. Vattimo, *Społeczeństwo przejrzyste*, tłum. M. Kamińska, Wydawnictwo Naukowe Dolno-śląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 54.

³ R. Dworkin, *Justice for Hedgehogs*, Harvard University Press, Cambridge, Mass.–London 2011, s. 95–96.

Spis treści

Wprowadzenie	11
Tematyzacja szacunku dla prawa jako zadanie filozoficznoprawne	11
Klarowanie tematu	18
Między filozofią ogólną a filozofią prawa	18
Szlachetne marzenie, nocna mara i spokojny sen	22
Czytanie Dworkina w cieniu antyliberalnego Zeitgeistu	27
Tezy badawcze	34
Teza hermeneutyczna	35
Teza epistemiczna	36
Teza ontologiczna	37
Teza aksjologiczna	38
Podjęcie badawcze	38
Zadania badawcze	40
Porządek rozważań	41
Podziękowania	44
 Rozdział 1. Prolegomena: czytanie teorii. Elementy podejścia badawczego warszawskiej szkoły historii idei	47
1.1. Uwagi wprowadzające	48
1.2. Trzy odniesienia przedmiotowe: modele, teksty, postawy społeczne	55
1.3. Sytuacyjność rozumienia	64
1.4. Refleksyjna podejrzliwość	67
1.5. Mit jako horyzont rozumienia	79
1.6. Podsumowanie i powrót do Dworkina	93
 Rozdział 2. Lokalizacja problematyki szacunku dla prawa w strukturze teorii Dworkina	98
2.1. Uwagi wprowadzające	98
2.2. Struktura teorii Dworkina	99
2.3. Lokalizacja problematyki szacunku dla prawa	105
2.4. Problem zasięgu teorii Dworkina	108
2.5. Podsumowanie	118

Rozdział 3. Teoretyk. Odzyskiwanie mitu	120
3.1. Uwagi wprowadzające	120
3.2. Uprawianie teorii jako szkicowanie mapy: od Harta do Dworkina	122
3.3. Epistemologia moralna „słabego realizmu”	136
3.3.1. Porzucenie pola sporu między realizmem a antyrealizmem	136
3.3.2. Odpowiedzialność	142
3.3.3. Odrzucenie „sceptycyzmu”	145
3.3.4. Niepewność poznania	148
3.3.5. Odrzucenie punktu archimedejskiego	150
3.3.6. Pojęcia interpretacyjne	157
3.3.7. Jedność wartości	163
3.3.8. W stronę aksjologii równej troski i poszanowania	172
3.4. Aksjologia równej troski i poszanowania	173
3.4.1. Treść podstawowej zasady aksjologicznej	173
3.4.2. Uzasadnienie polityczne: ramy niezgody	176
3.4.3. Uzasadnienie filozoficzne: od szanowania siebie do szanowania innych	181
3.5. Podsumowanie	196
 Rozdział 4. Obywatel. Szanowanie prawa jako problem zobowiązania politycznego i granic posłuszeństwa państwu	199
4.1. Uwagi wprowadzające	199
4.2. Zobowiązanie polityczne – klarowanie pytania	200
4.3. Zobowiązanie polityczne – typy odpowiedzi	202
4.3.1. Ramy debaty	202
4.3.2. Zobowiązanie transakcyjne	205
4.3.3. Zobowiązanie naturalne	219
4.3.4. Zobowiązanie wspólnotowe	231
4.3.5. Zobowiązanie nieistniejące	244
4.3.6. Wnioski	256
4.4. Zobowiązanie polityczne – odpowiedź Dworkina	257
4.4.1. Redeskrpcja problemu	257
4.4.2. Od szanowania osób do szanowania prawa	259
4.4.3. Wspólnotowość	265
4.4.4. Legitymizacja	268
4.5. Zarzuty wobec uzasadnienia Dworkinowskiego	274
4.5.1. Wprowadzenie	274
4.5.2. Zarzut błędnego ujęcia wspólnoty politycznej	274
4.5.3. Zarzut braku konsekwencji w przyjmowaniu podejścia wspólnotowego	276

4.5.4. Zarzut odwróconego skutku	278
4.5.5. Zarzut idealizmu	283
4.5.6. Zarzut przeceniania demokracji jako czynnika legitymizującego	288
4.5.7. Zarzut nieoperatywności idei równej troski i poszanowania	289
4.5.8. Zarzut jednopłaszczyznowego ujmowania idei równej troski i poszanowania	292
4.5.9. Zarzut fałszywego ekskluzywizmu	295
4.5.10. Podsumowanie zarzutów	296
4.6. Wyjątek od obowiązku respektowania prawa – obywatelskie nieposłuszeństwo	297
4.6.1. W stronę teorii obywatelskiego nieposłuszeństwa	297
4.6.2. Dwa osiowe pytania teorii obywatelskiego nieposłuszeństwa	300
4.6.3. Pytanie o zachowanie obywatela	301
4.6.4. Pytanie o reakcję państwa	308
4.7. Od problemu przestrzegania prawa do problemu jego rozpoznawania	316
4.8. Podsumowanie	320

Rozdział 5. Prawnik. Szanowanie prawa jako problem

jego rozpoznawania	326
5.1. Uwagi wprowadzające	326
5.2. Osłabienie statusu ontologicznego prawa	327
5.3. Tropu Gadamerowskie	334
5.4. Spory teoretyczne i poczucie stosowności	341
5.5. Wewnętrzny punkt widzenia	351
5.6. Zasady prawa	357
5.7. Idea jednego prawidłowego rozstrzygnięcia	372
5.8. Idea integralności prawa	388
5.9. Od problemu rozpoznawania prawa do problemu jego stanowienia .	404
5.10. Podsumowanie	405

Rozdział 6. Prawodawca. Szanowanie prawa jako problem

jego stanowienia	408
6.1. Uwagi wprowadzające	409
6.2. Punkt wyjścia: zmiana statusu prawodawcy w teorii Harta	409
6.3. Dworkinowska teoria uprawnień	414
6.3.1. Uwagi wstępne	414
6.3.2. Rodzaje uprawnień	416

6.3.3. Uprawnienia polityczne – uprawnienia ustawodawcze – prawa człowieka	421
6.3.4. Uprawnienia prawne	433
6.3.5. Poszanowanie uprawnień przez prawodawcę a przenikanie się normatywności politycznej i prawnej	438
6.4. Poszanowanie prawodawcy dla władzy sądowniczej: problem sądowej kontroli prawa	442
6.4.1. Ekspozycja problemu	442
6.4.2. Argument z demokracji	443
6.4.3. Argument z integralności prawa i interpretatywizmu	456
6.4.4. Argument z udanej praktyki	457
6.4.5. Podsumowanie argumentów	461
6.5. Niedoceniony aspekt: szanowanie prawa jako rzetelność procesu prawodawczego	462
6.6. Podsumowanie	463
Zakończenie	465
Wykaz przywoływanej literatury	469
Prace Ronalda Dworkina	469
Prace z kręgu warszawskiej szkoły historii idei	470
Literatura źródłowa	470
Literatura przedmiotu	472
Pozostała literatura	474
Źródła internetowe	496
Indeks osób	497